

SZERKESZTIK:
KESZLER JÓZSEF, REINER FERENCZ és SCHÜTZ MIKSA.

Előfizetési ára:
Égész évre 6 frt. — Félévre 3 frt.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.
Évenként 20 iv zenemelléklettel; több arckép és képzőművészeti melléklettel.
Egyes szám ára 20 krajczár.

Szerkesztőség: Váci-utca 3. sz.
Kiadóhivatal: Gránátos-utca 6. sz.

TARTALOM.

IRODALOM: PULSZKY FERENCZ. *Edmond Adamné.* (Lamber Juliette.) *A magyarok hazája.*
ZENE: Dr. STEIGER LAJOS: *Volkmann Róbert.*
— HEGYI BÉLA: *A modern operette.* (Suppé és Lecocq.) — *Zenészet hírek.*
SZINHÁZ: *Színházi hírek.*
KÉPZŐMŰVÉSZET: CASTOR: „—ő—” *A „Budapesti Hírlap”-ban.* — NYÁRI SÁNDOR: *A bécsi műegyetemtől.*

ADAM EDMONDNÉ (LAMBER JULIETTE)
A MAGYAROK HAZÁJA.

Jogosított magyar kiadás. Budapestben Révai testvérek kiadása 1885. Ára 1 frt 60 kr.

Hazánk még mindig a kevésbé ismert országok közé tartozik Európában, kívül esik azon vonalon, melyen amerikaiak, angolok, francziák, németek minden évben, mint a vándor-madarak, délibb éghajlat felé indulnak és Svájcra és Olaszországra nézve ezen országok egyik jövedelmező forrásává válnak. Több idegen fordul ugyan most meg nálunk, mint azelőtt, de ezeket is vagy az üzlet hozza Budapestre, vagy pedig a konstantinápolyi út közben megállnak nálunk is, hogy a fővárost lássák. De az országot s annak természeti szépségeit s a nemzetet s annak institutióit nem igen tanulmányozza még a külföld, a vidéki szállodák még nincsenek berendezve úgy, hogy az európai turisták igényeinek megfelelően, fürdőink közt alig van két-három, mely a nyugati fürdők színvonalán állana, az utazó nem találja még azon kényelmet nálunk, melyhez Európa kultúr-nemzeteinél hozzá szokott.

Mindez magyarázza meg, hogy magyarországi útleírás még mindig ritka az európai irodalomban, s hogy a közönség nálunk is nagyobb súlyt fektet olyanra, ha az megjelenik, különösen, ha az író a híresebbek közé tartozik.

Míntha csak új nemzet volnánk, mely az idegenek elismerését hajhászsa, úgy resteljük, ha az író, ki futólagos ismeretség után rólunk ír, itt-ott hibát követ el s nem éppen fényképi hűséggel tükrözi vissza a

nemzeti életet, vagy éppen torzképet állít olvasói elébe, mert mindaddig, míg benünk az érdekes nemzetiségek közé so-roznak, míg bele nem olvadtunk a nyugati országok kultúréletébe s a közvélemény Magyarországra s a magyarok iránt nincsen úgy tájékozva, mint az angolok, francziák vagy olaszok iránt, hiányzani fog a korrektívum, mely az írók hibáit helyreigazítja s mi is oly vékonybőrűek maradunk, hogy megharagszunk, ha az idegenek hibásan fogják fel viszonyainkat és intézményeinket. Ez pedig különösen a németeknél igen gyakran történik, az utak Magyarországra Bécsnek visznek, ez pedig, a kiegyezés óta, nem éppen székhelye a magyar sympathiáknak s alig képes rólunk részrehajlatlanul ítélni. Sok függ attól is, hogy kívül találkozik az idegen író, hol kereste a felvilágosítást intézményeinkre nézve s ki figyelmeztette nemzeti életünk sajátosságaira. A külföldi író már azért is, mivel nyelvünket nem érti, alig érintkezhetik közvetlenül a különböző társadalmi osztályokkal, reá szorul a dragománra, kinek nézetei természetesen nagy szerepet játszanak az útleírásban. A németek többnyire szász szemüvegen keresztül látják az országot s elfogultságukból nehezen tudnak kijózanodni, mindenütt erőszakos magyarosítást látnak s a nemzetiségek elnyomatását.

A francziák sokkal elfogulatlanabbak e tekintetben s általában nagyobb rokonszenvvel viseltetnek a magyarok iránt, ámbar ritkán maradnak köztünk oly soká, hogy önálló ítéletet hozhassanak, könnyen ismerkednek ugyan meg, de ezen új ismerőseiknek éppen leghóbortosabb nézeteit, azokat, melyek az általános európaiaktól leginkább ütnek el, már idegenszerűségök-nél fogva is, legkönnyebben fogadják el. Leírásaik tehát közönségesen nem egészen pontosak, s előszeretettel rablókkal és cigányokkal foglalkoznak.

Ezt kell Madame Adamról is megjegyeznünk, ki mint magyarbarát jött hazánkba, kikerülve Németországot jövet úgy mint menet, s kinek alkalmá volt a magyar politikai és társadalmi élet több kitűnő képviselőivel találkozhatni, ki azonban alig mulatott két hétnél tovább hazánkban, de azért mégis könyvet írt rólunk,

melyet a párizsiak szívesen elolvasnak s mi is tüstént lefordítjuk.

A szerzőnő nem ujoncz a francia irodalomban és politikában, nézeteinek és ítéletének van társadalmi súlya, amit ír, azt nemcsak olvassák, de el is hiszik. Meleg rokonszenvre Magyarországra iránt hozta közénkbe, melyet már akkor tanúsított, midőn a szegedi árvíz után Párisban a segély-bizottság élére állott s nagy-szerű eredményt idézett elő. Irodalmi és társadalmi állása Párisban előre biztosították neki a szíves fogadtatást az országban, annyival inkább, minthogy tudták, hogy látogatásáról írni is fog, azon szép iránylyal, melyben férfias gondolatok női gyengédséggel és kacérsággal, festői leírásokkal s mély érzéssel váltakoznak.

Megkívánván ismerkedni az irodalmi és politikai élet főtényezőivel, meghitta őket estélyére, s ennél párisi módon, elmara-dott a vacsora, mely nálunk a salon-életet lehetetlenné teszi s a szellemet s társalgást borral és felköszöntésekkel akarja pótolni.

Adamné rövid idő alatt jobban tájékozta magát a magyar viszonyokra nézve, mint sok más idegen, de Jaeger tanár mégis kiszagolhatja benne Pázmándy Dénes és gróf Apponyi Albert lelkét. Ám a politikáról és pártok állásáról mond, azon látszik e két hazánktának pártszínezete, a mérsékelt ellenzék rokonszenves pártvezérének nézetei erősen befolyásolták a szellemes írónőt Tisza Kálmán személyessége felett.

Mező-Hegyesnek, az alföldnek, szentesi fogadtatásának leírása valóságos remekei az elbeszélő irálynak, meleg rokonszenv vezette itt a tollat, minden sorából látszik, mily mély benyomást tett a francia kedélyre a magyar szíveség.

Igaz, hogy Adamné könyvében botlások is fordulnak útleírás elő itten-ottan, de ezek csekélyek, az alaphang mégis helyes, látogatásának leírása gróf Beustnál és Kossuth Lajosnál reánk nézve is érdekes, már az írónő neve is biztosította ezen munka elterjedését az irodalmi körökben s fokozza azon rokonszenvet, mely Franciaországban századok óta hagyományos Magyarországra iránt.

PULSZKY FERENCZ.

VOLKMANN RÓBERT.

OKTÓBER 29-én volt Volkmann halálának évfordulója. Ha valaki előtt, úgy fővárosunk zeneközönsége előtt emlékezetesnek kell lennie ezen napnak. Mert azon egy oly zeneköltő elhunytát siratjuk, ki zenészeti életünkkel évtizedek óta a legszorosabb kapcsolatban állott és kinek művei nálunk mindig a legnagyobb rokonszenvvel fogadtattak. Sokszor láttuk az ősz mestert hangversenytermeinkben, környezve a taps viharai által, melylyel a hálás közönség a művei által nyújtott zenei élvezetet viszonozta. Nemes, mélabús arcvonásaiból ilyenkor a megelégedés sugárzott vissza, midőn zenészi törekvését oly általánosan méltatva látta. És ezen méltatás Volkmannel szemben csak természetszerű.

A művelt közönség, midőn zenét halgat, fel akarja abban találni saját szíve érzelmeit, megakarja érteni az elébe gördülő hangok titkos varázsát és csak oly zenei műben talál valódi élvezetet, mely képzelmet egy új mystikus világba elragadja. És valóban a modern zeneköltők között ki képes annyira ezen igényeknek megfelelni, mint éppen Volkmann. Lantja oly húrokat tartalmaz, melyek, ha rezgésbe hozatnak feltárlják előttünk az emberi szív legtitkosabb rejtelmét is. Egy gazdag scálaja az érzelmeknek és zenei gondolatoknak vonul át művein, melyeknek pengése a közönséget soha hidegen nem hagyja. Akár a sors vaskezeit mutassa D-moll symphoniájában, akár enyelegjen szerenádjában, vagy intímabb érzelmeit fesse kamara-zenéjében, mindig egy mesteri kéz az, mely bennünket vezet, egy mélyen érző szív és a széptől áthatott ész és ízlés az, mely magával ragad. Érdekes volt megfigyelni legújabb időben a közönség magatartását egy másik modern zenei nagysággal: Brahms-sal szemben, melyből kitűnt, hogy mennyivel inkább rokonszenvez a közönség az egyszerű, szívhez szóló és könnyen megérthető zenével, mint azon zenestylussal, mely legnagyobb hatásait a szellemes kombinációban és nem a közvetlen zenei impulsusban találja. Brahms homályos irálya nemcsak a közönségnél, hanem a zene-kritika egy részénél is ellenszenvre talált. Nem mondjuk ezáltal azt, hogy a közönségnek vagy a zenekritikusok ezen részének igazuk volna, de ők mindenesetre engedtek ösztönszerű hajlamuknak, midőn ez ünnepelt mester zenetermékei iránti rajongást hirdető apostolainak engedték át. Volkmann nem volt oly szerencsés mint Brahms, kinek útját a zenevilágban már Schumann dicsérő szavakkal egyengette. Művei csak lassan vívták ki maguknak azon előkelő helyet, melylyel ma már a zeneirodalomban bírnak.

Első általános feltűnést B-moll zongorahármasa és G-moll és A-moll négyesei keltek, melyek zenészeti hírnevét az egész világban elterjesztették. Zongora-

darabokból kiindulva Volkmann majdnem minden zenei formát művelt. Két remek symphoniáján kívül három szerenád, hat vonósnégyes, két hármás és számos hangverseny-darabjai gazdag és termékeny phantasiájáról tesznek tanuságot. Drámai irányban irt művei közül legkiválóbbak Shakespeare «III. Richárd»-jához irt teljes zenéje, valamint a drámai jelenet «Sappho» és «Az éjhez» címzett énekdarabja. Templomi irányban nevezetesek: két miséje férfi karra, valamint a «karácsoni dal» és «szentelt dalai». Ezekhez méltóan sorakoznak számos zongorára, hegedűre, mélyhegedűre és énekhangra irt magándarabjai. Második hazájának hálsának mutatkozott «Visegrád» című zenedarabjának szerzése által, mely mű a magyar rhytmust ragyogó képzelemmel és jellemző formában feldolgozza.

Volkmann zenei működésének egész gazdagságát csak akkor fogja a zene-közönség áttekinthetni, ha az eddig megjelent művein kívül zenészeti hagyatékában talált művei is kiadtni fognak. E sorok írója átnézte ezen hagyatékot mielőtt az Volkmann unokaöccsének és egyedüli örökösének Szászországba elküldetett és már nyilvános kifejezést is adott abbéli csodálkozásának: hogy ezen hagyaték iránt sem kiadóink, sem pedig zenészeti intézeteink a legcsekélyebb érdeklődést sem mutattak. Volkmann hagyatéka pedig megérdemelte volna, hogy kiadóink abból egyet-mást megszerezni iparkodjanak és hogy zenetársaságaink az örökös engedélyével hozzák nyilvános előadásra hozzák. A hagyatékban több töredék mellett oly teljesen befejezett művek is foglaltatnak, melyek méltóan sorakoznak egyéb művei mellé. Volkmann öntudatos egyéniségének megfelelőleg a hagyatékában előforduló töredékek és karczolatok első működési idejéből valók és többnyire kísérletek a drámai zene terén, melynek művelésével Volkmann később egyes kivételekkel, majdnem teljesen felhagyott. Sajnálunk kell mégis, hogy ezen hagyatékban előforduló dolgozatai: «Midas» drámai regéhez, valamint «Massaniello» drámához csak töredékek maradtak. Volkmann ezen zenei formákat is oly gazdag zenei gondolatokkal töltötte el, hogy ezen művek félbehagyása és a zenei irodalomra nézve veszteségnek tekinthető.

A kamarai zene terén már nyilvánosságra hozott számos művein kívül még a hagyatékban is találkozunk ilyen irányu szerzeményekkel. Így mindenkéltől egy 4 tételű szonátával zongora és hegedűre D-moll-ban, két már kiadott szonatinja (op. 60 és 61) remek pendantjával, melynek csak közeli megjelenés kívánható, hogy a hallgatókat szerteszerint elragadhassa. Ezen szonáta adagiója egyike Volkmann legszebb conceptióinak, melynek vezérthemája akaratlanul bevésződik a kedélybe és abban megfogamzik mint egy fájdalmas emlékezet. Nem kevésbé értékes egy kettős zongora és hegedűre (B-durban), melynek négy tétele: (allegro, harghetto, scherzo és finale) a mester kezét mindvégig eláruja. Ezen kamarazenei művek mellett egynehány zongoraszerzeménye kiválóan érdekes. Így többek közt «A hársfa alatt» címzett zongoradarabok, továbbá egy rondo, valamint

a C-moll szonáta első kidolgozása. Egy G-moll szonátának, melyet Volkmann 1840-ben Szemeréden komponált, csak két tétele van meg, egy *Torso*, mely szépsége által a hiányzó részek veszteségét fájdalmasan érezteti velünk. Csodálkozunk kell, hogy Volkmann hagyatékában még két hangverseny-nyitány is feltalálható, az egyik C-dur-ban kis zenekarra, a másik lágy C-ben nagy zenekarra írva, melyeket a mester életében nem értékesített. Ha tekintetbe vesszük kötelezettségeit Heckenast volt kiadójával szemben, valamint a nyílt vásárt, melylyel dolgozatai birtak, úgy azt kell hinnünk, hogy Volkmann maga ezen nyitányokat kiadásra nem méltatta.

De ezen kételkedés eltűnik, ha meggondoljuk: mily makacsággal őrizte Volkmann éppen legjobb dolgozatait a kiadók ellenében, hogy azokat folytonos csizolás által a lehető legnagyobb tökély elé vigye.

Ezen vezérkönyvek átnézete is elégséges már azon meggyőződésre jutni, mikép ezen művei a zenei irodalomra nézve értékes leleménynek tekinthetők. - Volkmann zenészeti hagyatékának legnagyobb részét számtalan dal és kar képezi, melyek teremtő erejének egész gazdagságát tükrözik vissza. A sorrend 1839-ben kezdődik «bucsu-dalokkal» első hazájától Szászországtól, melyeket a szerző azon átható dalleljtéssel énekli, mely később kiadott dalait egyáltalán jellemzi. A bucsú után következik 1840-ben «Ütközben» című dal-cyclusa és az után egy egész sorozata a szebbnél-szebb daloknak és karoknak. Csak a teljes gyűjteménye ezen daloknak, egyesítésök egy Volkmann-émlékkönyvben lesz képes zenei tehetőségének ez irányban is dús gazdagságát, valóban költészeti feldolgozását a dalszövegeknek kellő napfényre hozni. Volkmannban a legnagyobb tökélyre jutott Lyricust is fogjak csodálni azok, kiknek ezen tehetségéről szétszórva kiadott egyes dalai után csak sejtelmők volt. - Addig azonban, míg gazdag zenészeti hagyatéka a nyilvánosságnak átadaták és most már csak kerülő uton, a külföldről hozzánk is eljut, tartsák legszentebb kötelességüknek zenészeti intézeteink és társaságaink Volkmann-nak már meglevő remekműveit szakadatlan sorban nyilvános előadásra hozni. Kivántuk volna, hogy október hó 29-én, halálának évfordulóján, sirja felett is már emelkedett volna síremléke és hogy budai volt lakháza homlokán egy emléktábla megfelelő ünnepélylyel lepleltetett legyen. De e czélra a Volkmanubizottságnál bőven befolyt pénzek a kegyelet ezen külső jeleit is nemsokára eredményezni fogják. Az emlékezetes napon csak Krancsevics négyestársulata mutatott némi kegyeletet, a mennyiben F-dur hármását akkori I. kamara-estélyében előadta. Országos zeneakadémiánktól pedig, mely különben matinékban igen bővelkedni szokott, elvártuk volna, hogy ezen napon, már azt is tekintve, hogy Volkmann egyik buzgó tanára volt, a maga részéről is a pietásnak valami jelét adta volna.

Dr. STEIGER LAJOS.

A MODERN OPERETTE.

Suppé és Lecocq.
(Befejező közlemény).

A Z ÉNEKTANÍTÓ vagy karmester, ki operetteknek zongorán való betanítása vagy kísérésével foglalkozik, gyakran jó azon helyzetbe, hogy transponálnia kell egyes számokat. Szükségessé teszik ezt a kísérésnél e zongorának a zenekarnál mélyebb hangoltsága, de egyébként is számos más körülmény; így különösen és legtöbbször a komikus énekszerepeknek magas fekvése, melyet a legkevesebb operette-komikus győz hanggal.

A transponálás művelete közben aligha kerülte el énektanító figyelmét az, hogy legtöbbször sokkal nehezebb az egyszerű csaknem gyermek-dallam szerkezetű és vékonyan alig néhány összhangzattal kísért Lecocq-féle és általában francia magándalt más hangnembe áthelyezni, mint egy Suppé-féle nagy tömegekben mozgó zeneszámot.

E jelenség oka a moduláció külön tagjainak túlnyomóan eltérő alkalmazásában gyökerezik. Minden művészetnek ugyanis egyik főtörvénye a változatoság. A zenészeknek e célra két fő eszköze van: egyik amelylyel dallamait, a másik melylyel összhangjait teszi változatosakká. Amaz a ritmika, emez a hangnemesere (moduláció). Rhythmusbeli változatoságot nem csupán egyetlen futó dallam tagjainak időmértéki különböző felosztása által, de még úgy is lehet eszközölni, hogy egy adott melódiával egyidejűleg még egy vagy több más dallam is érvényesül és pedig önállólag vagyis röviden a polyphonikus irány segítségével. A zenei változatoságnak e két főforrása a moduláció és polyphonia egymást ki nem zárják ugyan, mégis jobban tenyészik emez a diatonikus alkotások talajában; míg a moduláció és kivált a nem diatonikus moduláció a homophon szerzeményt segíti változatosá tenni. (A nem diatonikus modulációt említettem itt azért, mert a diatonikus, mely közvetlen, mindig csak egy és ugyanazon hangnemben tartalmazó összhangzatokat kapcsol össze és az idegenekkel való összeköttetést perhorreskálja. Tehát voltaképp nem is moduláció, mert akkor felel meg lényegének, ha azon hatással van a hallgatóra, mintha hangnemesere nem is történt volna.)

A művész midőn alkotni készül, két dologgal kell, hogy tisztában legyen. Ismernie kell azon műnek, melyhez fogott, követelményét, de tudtával kell bírnia annak is, hogy saját részleges tehetségei között, melyik hiányzik egyáltalán vagy gyengébb arra nézve, hogy ama követelmények teljes összegének megfelelhessen. Eppen e két pont állapítja meg a különbséget a képzett tehetség vagyis a művész és a tanulatlan tehetség közt. Természetes, hogy az önmagában fenforgó hiányokat a művész tanulmányai segédelmével pótolni igyekezzék, részben minden esetre pótolni fogja tudni is. De hogy e rövid elmélkedést tárgyamra vonatkoztassam, folytatni fogom ott, hol a transponálás nehézségeinek eltérő mértékét említettem fel Suppé és másfelől Lecocq munkáit illetően. A körülmény okát abban véltem fellelhetni, hogy a két zeneszerző jelentékenyen eltérő modulációt alkalmaz; és pedig Suppé jobbra a mo-

duláció diatonikus, Lecocq pedig annak egyéb úgy mint chromatikus enharmonikus stb. neveivel. És éppen az, hogy Suppé zenei természeténél fogva moduláció dolgában túlnyomóan a diatonikus hangnemeserére van utalva, kapcsolatban azon másik tényvel, hogy ritmika dolgában sem kérkedhetik nagy gazdagsággal, késztei őt, hogy a minden művészetnek tehát a zenének is nélkülözhetetlen nemét a változatoságot, a polyphoniának bőséges — alkalmazásával létesítse.

Nem kívánom ez állításomat oda magyarázni, hogy Suppé talán kényszeríti magát sok különszólamosság (polyphonia) használatára. Neki ez a légkör s mint-hogy újólaj említtem, ez irány a diatonikus talajt kedveli; e körülmény oka viszont annak, hogy kevéssé modulál vagy röviden consummálva e körül hozott ítéletemet Suppénál modulációbeli szegénység és polyphoniabeli bőség egymást kölcsönösen, feltételezve áthatják.

Lecocqnál ellenben az egyszerű dallam, a homophon kíséretnek remediuma az érdekes moduláció, mely túlnyomóan chromatikus lévén, dallamos basszus vezetésére is legjobb alkalmat szolgáltat, mely alkalmat ő nem is mulaszt el soha kellőleg kiaknázni. Hogy példákat is említsék, rámutatok itt a *«Kis herceg»* operette II. felvonás finaljában E-dur coupletjére a kis hercegnek. *«Graziella»* vagy a népszínház terminológiája szerint a *«Kis menyecske»* című operette II. felvonásának duettjére Graziella és a podeszta közt, az úgynevezett csalogányduettre és e számban különösen Graziellának G-moll románzára stb.

E gyakori jobbadán chromatikus és egyéb nem diatonikus modulációk ritkán illethetők a keménység és indokolatlanság vádjával, mivel a lehető legdallamosabb szólamvezetés igénybevételével eszközölhetnek. Nem mulasztom el itt egy érdekes, hatásos és nagyobb énekszámokhoz jól illő záradék-képzési módról megemlékezni, melyet egybeűttem mint Lecocqnál nem volt alkalmam észlelni, mely abból áll, hogy a záradékot alkotó periodikus mindjárt a VI. fok harmas hangzatával kezdi meg, míg utána I. fok négy 6-odosát, erre dominans négyest és végül tonika hármast. E záradékot használja *«Giroflé-Giroflé»* egy összesében és a *«Nap és Hold»*-ban az I. finale után közvetlen a függőny legördülte előtt és pedig, mint már mondtam, egy felvonás lezárásához képest is eléggé erős hatással. A többi francia operette-szerzőt sem érheti a modulációbeli szegénység vádja. A miker Hervé, Planquette és Audran tollából módomban volt megismerni, elég szépet és ügyeset mutatnak fel e tekintetben is, sőt Audran-nál ennek *«Üdvöskéjében»* úgy tetszik nekem, mintha egyik-másik moduláció erőltetve volna.

Az operette-szerzést illetően egészben és részleteiben bátran a franciaíknak ítélniük oda a győzelmi pálmát, egy tekintetben azonban határozottan mögötte maradnak a német Suppének és pedig finalék dolgában. A finalék a felvonásoknak természetes, nem önkényes határai, bennök a cselekvény fő- és mellékszálai egyesülnek, a darab folyamában ellentétek fokozottan szembe szállnak, illetve ki-

egyenlődnék, nemkülönben fordulópontjai és döntő mozzanatai a drámai egésznek.

E benső tulajdonságoknak megfelelőleg kell hogy külsőleg is összműködésre juttassa, a cselekvények minél több személyét, hatás dolgában felismerhetőleg kiemelkedjenek a többi cselekvényből, így zárván be csak méltóan a felvonást, illetve az egész darabot.

A finále tehát a zeneszerzőre is nagyobb feladatot ró; a színpadon mozgó nagyobb tömegek erősebb és tömörebb zenét, az ott kifejlődő ellentétek hasonlag egyéniségükhöz mért sajátos jellemző zenét, az ottan fokozott hatás ugyanily fokozott zenei hatást kíván. Azonkívül több egymás mellett és ellen ható mozzanattól állván a cselekvény, a finále zeneileg is egy több-kevesebb nagyobb részből álló műalkat lesz, mely részeknek együtt mindemellett egy létszeres egészet kell képezniök.

E követelményeket teljesen átértve és méltatva alkotta meg Suppé finaléit. *«Donna Juanita»*-ja, *«Boccaccio»*-ja, de különösen a *«Gascognei»* mintaszerűek e tekintetben. Eljárását és tervét körülbelül így lehet körvonalazni: Kezdetben, midőn a küzdelem még csak csirájában mutatkozik, kevesebb anyaggal, egyszerű, igénytelen modorban dolgozik, midőn később kitűnnek és egyúttal szembe szállnak az ellentétek, ezeket erősebb polyphonikus munkában kidomborítja és egyenként szerepre juttatja, majd elcsendesedik, hogy ujonan felöltő döntő mozzanatok elég nyomatékkal léphessenek fel, erre új küzdelmet indítva, finaléját egy a teljes személyzet és zenekar által előadott valcer, de leggyakrabban indulóval zárja be. Igyen construált finalé oly igénynyel lép fel, hogy okvetlen vele bukik vagy vele győz a többi is.

E terv nagyszerűségét egyáltalán nélkülözi a francia finalé. Poutpourriszerű, laza szerkezet, merő technika, de nem magasabb művészi egység gátját vetik annak, hogy nagyobb hatással legyenek a hallgatóra még akkor is, ha a legcsinosabb melódiáktól hemzsegnék.

Értekezésemet ezzel befejeztem s hogy belőle tanulságot szolgáltatassak, ajánlom a fiatal zeneszerzőnek, ki az operettere adná magát, hogy kellőleg tanulmányozza mindkét általam fejtegetett irányzatot, előnyeiket egyesítse, hibáikat mellőzze, a mikor is okvetlen szépet és sikerültet fog alkotni.

HEGYI BÉLA.

ZENÉSZETI HÍREK.

~ HANGVERSENY. Szerdán október hó 29-én tartották Krancsevics és társai (Pinkus H., Salathiel J. és Rosé E.) a vigadó kis termében első kamara-zeneestélyüket, Szabados K. úr közreműködésével. E társulat, mely a fővárosi műértő közönségnek mindig nagy élvezetet nyújtott előadásaiakkal, tavaly Ruhoff úr jeles gondokművész betegsége miatt, kénytelen volt előadásait addig elhalasztani, míg Ruhoff út felépül, a mi sajnálatunkra meg nem történt, sőt betegsége miatt kénytelen volt operánktól is megválni, s jelenleg Zürichben él. Ruhoff úr méltó utódot kapott Rosé úrból, ki operánknak első gondokkása. Hangja szép, erőteljes, intonációja

tiszta, előadása pedig a kész művészre vall. Az összejátékban pedig discret játéka által válik be különösen quartett-játszónak. Csak a hangszere ellen van kifogásunk, s reméljük, hogy jövőre játékaéhoz méltó hangszerezen fog játszani. Az igazságnak teszünk eleget, s csak a művészi magassabb törekvéseket méltányoljuk érdemük szerint, midőn örömmel valljuk be, hogy e társulat utolsó előadása mindenkit meggyőzhetett azon feltűnő haladásról, melyet e téren pár év alatt tett. A bevezetésül játszott Haydn vonós-négyesét (54 mű, s szám), valamint Beethoven négyesében (G-dur 18 mű, 2 szám) az egyes szólások fontosabb részei, arányai kerekén és kellő világításban domborultak ki. Ugy ezeket mint Volkmann Róbert zongorahármasát (F-dur), mely Triót a nagy mester halálának évforduló napja tiszteletére vették elő, annyi melegség, tűz és változatos színezettel adták elő, hogy majd minden rész után zajos tapsokra ragadták a közönséges. A mire még több gondot kell fordítaniok: az a szenvedélyesebb crescendo nagyobb egyöntetűsége és szabatosabb, lehetőleg tisztább együttkezelése. A zongorarészt Szabados Károly úr igen szép felfogással, briliáns technikával és finom discretióval játszotta.

~ A MAJOR-GRÜNFIELD-WILLMOUTH-féle kamarazene-társulat ez idén nem fog működni, mivel annak egyik tagja, Major J. Gyula súlyosan megbetegedett, és tökéletes fölépülése csak néhány hó múlva várható. Ez okból a bőjtői hangverseny-évadban fogják helyreállítani azt, a mit most elmulasztanak.

~ RUBINSTEIN ANTAL víg operája «A papagály» végleges megállapítás szerint a hamburgi városi színházban fog először adni.

~ A LIPCSEI GEWANDHAUS második hangversenyén az alábbi művek kerültek előadásra: Nyitány «Die Hebriden» Mendelssohn-Bartholdy. Cavatine a «Sevillai borbély»-ből, énekelt Schletterer k. a. Augsburgból. Hárfaverseny Reinecke-től, előadta Schücker. — Nyitány, scherzo és finale Schuhmann Róberttől. Adagio és allegretto «Prometheus»-ből, Beethoven-tól. — Szimfonia (2. sz. B-dur) Schuhmann Róberttől.

~ NEUMANN ANGELO, az ismeretes impressario Kreibig igazgatótól átveszi a prágai német színházat. Ezáltal Prága a Wagner-kultusz egy új éttapja lesz.

~ JAHN VILMOS a bécsi udvari opera igazgatója kellemes meglepetésben részesült. Fizetését, eredményes működése fejében 3000 forinttal felemelték. Felsőbb kívánság szerint Jahn ezentúl minden évadban két újdonságot és az újonnan betanuló nagy Meyerbeer-operákat fogja dirigálni. Az udvari opera igazgatójának most 15,000 forint fizetése van.

~ A VERONAI RISTORI-SZÍNHÁZBAN maestro Ferruccio Ferrari «Fernanda» című operája az első előadásban megbukott.

~ MAX BRUCH egy új mű komponálásával foglalkozik, (solo, kar és zenekar számára), melynek tárgyát az Iliasból vette.

~ A LONDONI ALBERT-HALL-ban Nilsson Krisztina és Trebelli asszony közreműködésével hangverseny tartott. A kiváló darabok közt felemeltendő Beethoven áriája «Ah perfido»; ária «Faust»-ból,

«Légende Valaque», Brágától, Gavotte «Mignon»-ból, «O ma belle amie» keringő Musintól és a gyűrű-duett Balfe «Talisman»-jából.

~ A KOLERA ÁLDOZATAI. Következő kiválóbb művészek estek az Olaszországban dühöngő kolerának áldozatul. De Filippis Natalia, hasonnevű tenor neje, ki maga is a nápolyi opera kiváló művésznője volt; Troni Mária kisasszony zongoraművésznő; Ammirato Francesco hegedűművész és végre Casa Luigi híres klarinétos. Utóbbi csak 24 éves kort ért el.

SZÍNHÁZI HIREK.

== VÁRSZÍNHÁZ. «Marsca az ered leánya» Blahánéval. Egyike azon előadásoknak, melyet az igazgatóság népszínművek hiányában adni kénytelen, tehát mint olyan hézagpótló, különös megemlékezésre igényt nem tarthat. Különben is eléggé ismeretes Blaháné Maresája. A heten két francia vígjáték a nehezebb k. libersek közül mulattatta a bérlő közönséget. Labiche és Delacour szükekeretű vígjátéka a «Kis madárkák» elég jó előadásban került színre. A naiv jószívűség van az önző fősvénységgel két testvér személyében ellentétbe helyezve. Az előadásnak Feleki egy új alakja kölcsönzött különös érdekességet. François játszta, a fősvény testvért és a kitiű humorral festett alakot őszinte elismeréssel sorozzuk Feleki lehetetlen típusainak gyűjteményébe, melyet a nemzeti színházban való működése alatt creált s a melyet a nevezett színházról való búcsú zása alkalmával a feltétlen dícséret szávaival méltattak. Már ezen alakok rajzolásában Feleki mester marad. Mellette igen előnyösen kivált Makó, ki a szereplő jószívű testvér jellemének erőszakos változásait erős karakterisztikus vonásokkal vázolja kísérte. Néhány valóban becses momentumot volt alkalmunk játékában megfigyelni. Kár hogy az ügyes maszkirozót ezúttal nem mutatta oly előnyösen, mint tőle megszoktuk. Igen szépen fejlődik a bouvivant szerepekben Benedek. A degaál beszéd kezd nála meggyőző és így megnyerő őszinteséget ölteti. Dícsérettel kell azt is felemlíteni, hogy Benedek a legjobb izléssel öltözködik a színház tagjai között. Szírmait engedett feszességéből ugyan, de egyzersmind az eleganciából is, mely még korlátozott mértékben tulajdona. Balogh Etel a kis szerepben kellemes beszédével igen jó benyomást tett. Temesvárinét tompa, monoton hangja nem képesíti a társalgási szerepekre. Eddig hát még minden jó volt és kár volt az ezen előadás születe jó benyomást a «Házasság rokkantjai»-val elrontani. Nehogy oly bírálóknak tartsanak, akik a kritikát a kizárólagos gúncsolással identifkálják, végezzünk előbb azzal, ami az előadásban jó és elfogadható volt. Feleki Vidor Náczija megjelenésben és a szerep kivételében (leszámítva egy kis szerep nem tudást) felséges alak volt. Benedek igen ügyesen és rokonszenvesen játszotta Lombait. Aztán midőn a társulat matadorjai Makó, Mezey, Rónaszéki és Feleki együtt voltak a béli jelenetben, vége sem akart a derűtségek lenni. Ezek között volt Réthey is a társulat talán legfiatalabb, szorgalmas tagja. Maszkja ra mint rendszeren sok gondot fordított és megjelenése talán a legfinomabb volt, habár az arcz kissé túlozva volt festve. Nem a végzett vivreu halaványságát láttuk ábrázátán, hanem egy nagy betegség torzító nyomát. Aztán bocsássa meg e fiatal színész a kifejezést, mozgásaiban ő nem rokkant, hanem részeg volt. Rónaszékit, a derek Rónaszékit szerepe belesalta egy frakkba, melylyel a kedvelt komikus épp oly kevéssé tudott megbarátkozni, mint a frakk ő vele. Megfoghatatlan, hogy Rónaszékinek osztották e szerepet, melynek egész színészi valójánál és külsejénél fogva sem tud megfelelni. Midőn Nagyné asszony Pávané-járól és Kecskeméti kisasszonyról is megemlékezünk, érezzük, hogy minden csak rendelkezésünkre álló önmérsékletünkre van szükségünk. A két hölgy játékaról részletesen nem írunk. Mert ha mindazt ki kellene írni, amit előadásközben a művészet ilyen agyonütése fölötti kritikai felháborodásunk befolyása alatt mármár önkénytelenül nyelvünkre vittünk, oly dolgokat kellene hangoztatnunk, a melyekhez színészeink a kritika folytonos ellaposodása után már

nincsenek szokva és jobb ha kimélőn eltakarjuk azt, amit borzadálylál láttunk Hisz, a sajtó, midőn szent nemzeti ügynek tekinti a színházat, már rég kénytelen a hazafiság örve alatt hallgatni és simítani, amire építve aztán a színművészet «ügyvezetett» papjai és papnői sans géné és mondjuk sans conscience is vétkeznek amennyit csak «tudnak». Amit a két nevezett hölgy műveit, az nem jäték, hanem minden kritika alatti garázdálkodás volt, egyik részről megcsontosodott lehetetlenségek, a másik részről tökéletes hivatatlansággal. Következett csütörtökön Gringoire és Fortunio dala. Az est sikerültnak mondható. Gringoire, ha egy felvonásos is, sok gondot igényel. A rongyos utczai költőt sok fiatal színész szereti parádés szerepül választani és valamennyi rosszul találja el a szükséges felfogást. A ballada szavalása nekik a pièce de resistance, melyet nagy pathos-szal szavalják el; pedig nem azért iratott meg Gringoire. Nézzék csak meg Bannvillenél, az akasztottak balladáját énekelni kell, halk, fesztelen hangon, nem pedig hatásvadászatra felhasználni. Az akasztottak balladája nem költemény, hanem satyra, egy toursi gas-enhauer. Gringoire vele csipni és nem döngetni akar. Ebbe a hibába esett persze Lubinszky is, ki különben rokonszenves színész szép organum és kifejezésteljes arccal. Szorgalmat is tanusított, de a detail-jellemzéshez nem ért. A keserű gúnyt és a kétségbeesett hőmört pathos-szal helyettesíti. Ez helytelen, Gringoireban a lehető legnagyobb egyszerűség hat csak. A pathosz a leánnyal való jelenetben alkalmazva hamis expediens szerelmének megnyerésére. Mert azzal csak csábít, vagy mondjuk hódít, de nem indít meg és nem is győz meg. Amit Lubinszkytól hallottunk, nem zárja ki a szép fejlődésre való következtetést. Makó a királyi szerepében elmulasztotta az alkalmat, hogy fogalmainkat mint karakter-színészről meggyőződéssé változtassa. Fenyvesi Le Daim-ja jelentéktelen; erős, majdan gombira vonásai és érdes hang a nem alkalmasak az intrikusok előállítására. A szemhunyorogtatás és hangelfojtás léha külsőség és nem művészi apparat. Mezey Fornier kis szerepében is tetszett. Balogh Etel Louise-t amennyiben a leány költői megjelenését és eszményi báját kellett ábrázolni, megfelel. Azonfelül néhány mélyebb, közvetlenebb hangja a rendszerű nagymbögyű figyelmet keltett fejlődő tehetsége iránt. — Fortunio dala talán a várszínház eddig legjobb előadása volt. Blaháné játszotta Friquet. Szépen, jól, bájosan és mint a napi kritika szokta mondani «aranyos kedélylyel». A művésznő genie-je nem szorul már különös dícséretre. Nagy figyelmet keltett Magó Célia Bálintja. Minden ízében poetikus alak volt a legfinomabb és legdecensebb vonásokkal életet és érzést lehelő lényné domborítva. Fortunio dalának előadása alatt egy forró, igazi művészi lélek, nemes szenvedélytől inspirált hangjait hallottuk, mely mély benyomást tett a hallgatókra. Makó is kitett magáért. Az előadás igen csinos rendezésben került a közönség elé és szó nélkül dícséri Marcell Gézát az operette-rendezőt. Minden jó volt, csak a közönség nem, mely határozottan nem érdemli a színházat, és még kevéssé Blahánét. Szomorú tény biz az, midőn a magyar népszínmű és az operette legnagyobb elő művésznője az ország fővárosában üres ház előtt kénytelen játszani.

R-r.

== NÉMET SZÍNHÁZ. Hétfőn f. hó 27-én kezdte meg Knaak több estére terjedő vendégzereplését mint «Haller», a Günther-féle «Tochter des Commerzienrathes» című vígjátékban. A nagyhirű komikus csak félig telt ház előtt játszott, a mi alkalmasint azon körülménynek tulajdonítható, hogy Haller nem tartozik a legjobb szerepei közé, valamint maga a darab sem keltett valami nagy érdeklődést a közönségben. Mindazonáltal a jelenlevő közönség igen kellemes estét élvezett, a mi a vendégművészen kívül még különösen Dienstl és Kronau kisasszonyok, valamint Blasel és Gimnig urak érdeme. A művész a következő napokon három felvonásos bluetében és a már ismeretes «Durchlaucht haben geruht» című vígjátékban lépett fel. E többnyire már ismert szerepek nagyobb és behatóbb méltatást nem provokálnak, és fentartjuk magunknak a jövő héten érdekesebb szerepek alkalmával a tüzetesebb megbeszélést.

== AZ OPERAHÁZ NÉZŐTERE. Az operaház igazgatósága a közönség kényelmére való tekintetből, a legutóbbi napokban

több oldalról hangoztatott óhajnak megfelelőleg elhatározta, hogy az operaház földszinti nézőterét, mely a magas színpadhoz képest nagyon alacsonyan fekszik, felemelteti s elrendelte ennek rögtön való fogantatását. Ehhez képest a szerda esti előadás után 120 asztalos megkezdte a felemelés munkálatait, úgy hogy azokat a szombati előadásig teljesen be lehetett fejezni.

— A M. K. OPERAHÁZ igazgatósága, egyrészt, hogy az agioteurök üzérkedését meggátolja, másrészt pedig, hogy az operaházba a rendes elővételi ár lefizetése mellett bárki bejuthasson, elrendelte, hogy múlt hétfőtől kezdve a színlapon olvasható műsor bármely előadására előjegyzéseket elfogad, az elővételi díj és az az napra meghatározott helyár előzetes lefizetése mellett. Előjegyzéseket lehet tenni a jobboldali (hajós-utcai) nappali pénztárban. Az előjegyzett jegyeket az előadást megelőző napon d. e. 12 és 1 óra közt adják ki az említett pénztárnál.

— A VÁRSZÍNHÁZ MŰSORÁNAK fölleve-nítése a népszínház jobb darabjaival a budai színiügyi bizottság főtörvényeit képezi mostanában. Ismeretes a fonák helyzet, a mibe Blaháné került, mikor legjobb szerepei nélkül kelle föllépni a várszínház deszkáira. De a népszínház igazgatója nem engedi át e darabokat. Az a megtalált kules, a melylyel talán kinyitni lehetne a népszínház kasszadarabjait őrző zárt, némelyek szerint az volna, hogy Blaháné a népszínházban is lépne föl néha, de a budai színi bizottság arra alapítja reményeit, hogy a vár- és népszínház egyiránt városi intézet s ebből kiindulva lehetne megoldást találni. E mód még egyedül a budai bizottság titka. A népszínházi bizottság tegnapi ülésén az elnöklő polgármester közölte a budai bizottságnak azt az óhaját, hogy a két intéző forum a szönyegen forgó kérdésben közös ülést tartson. A bizottság, melynek ülésén Evv. úr is jelen volt, erre hajlandónak nyilatkozott.

«—ő»

(A «Budapesti Hirlap»-ban.)

TEHÁT a momentum «dicső» múlt-jelen és jövője megszűnt «—ő» úr lantján ismét hallatni ékes hangjait. Utóbbi polemijában már csendes megadással igazolta hallgatása által, hogy a válaszóban kifejtett múlt-jelen és jövő-ről elmondott fényes igazság előtt ő is meghajolt, s elismerte, hogy első közleményében mily téves fölfogásból kiindulva intézte ellenem támadásait. Hogy «—ő» úrnak ezen megadása mily küzdelmébe kerülhetett, azt bizonyítják a polemijája végén oda iktatott, de neki némi vigaszt nyújtható eme sorai: «Most még a félreértett Lessinget kellene Castor úrnak megmagyaráznom; de az ahi felmentem magamat.»

A felmentés által «—ő» úr bizonyára nagy fáradságtól kímélte meg magát. Magam is eltudom képzelni, hogy «—ő» úrra nézve az általam félreértett Lessing megmagyarázása oly nagy munka lehetne,

hogy annak sikeres befejezése a lehetlenségek közé tartozik. Hogy «—ő» úr önmagát felmenté, mindenestre nemesen cselekedett önmaga irányában, mert hát megkímélte magát egy oly nagy fáradságtól, mely ugyse hozta volna meg erkölcsi jutalmát.

Azonban «—ő» úr, a Tainetől vett idézetemnek magyarázatára alól már nem menté fel magát; úgy képzelé, hogy ezen a réven fog diadalhoz juthatni. De «—ő» úr csalódott, mert mint a momentum fejtegetéseimél, úgy itt is gyöngye alkotmányra építé elveit.

Hosszas fejtegetés után kisütötte Taine idézetének értelmét, s ennek alapján ezeket mondja: «Arról tehát, hogy «remek»-e valamilyen művészi alkotás vagy sem, az alkotó művész kortársai ép oly illetékesek beszélni, mint akármely későbbi század gyermekei.»

Ezek után most már kérdem «—ő» úrtól, hogy mi célja volt ezen fölfedezéssel?

S akkor, a midőn Tainet idéztem, legkevésbé sem volt czéлом Munkácsy képét megfosztani azon jogtól, hogy az esetleg a jelen korunkban ne lehetne remekmű. Sőt meg is jegyeztem, — s még «—ő» úr is gyakran emlegette — hogy remeknek van kikiáltva: de hozzá tettem azt is, hogy a «remekmű» maradandóságát majd azt esetleg klasszikusabb jövő fogja bírálataiban eldönteni.

Mindezek után tehát érthető lehet «—ő» úr előtt, hogy Tainet öntudatosan s helyes értelmében idéztem, nem pedig értelem nélkül, mint azt egyéb védelem hiányában a nagy közönséggel elhitetni akarná.

Taine és Keleti idézeteiből, valamint az én meghatározásomból egyaránt azt olvashatja bárki is, hogy nem minden időre, hanem csupán jelenkorunkra nézve mondhatjuk, hogy remekmű a mű.

Tehát, amint meggyőződhetett «—ő» úr a momentum vitatása alkalmával, hogy egy szünyogot fújt fel elefánttá, úgy most is meggyőződhetik, hogy ezúttal sem tett egyebet.

És jó uram, most én sóhajtok ön helyett: Istenem, ha fel kellene tennem, hogy más laikus is oly kevésé ért meg, mint «—ő» úr, kétségbe kellene esnem a felett, hogy értelmüknek oly sűrű homálya dereng a képzőművészeti ismeretek felett.

Különben is «—ő» úrnak összes polemijája csak azért keletkezett, mert nem értette meg közleményeimét s nem ért a festészethez.

Hogy közleményeimét nem értette meg, azt kimutattam a momentum feletti polemijára megírt válaszómban; most pedig bebizonyítottam, hogy nem értette meg «a remekmű csak idővel lesz azzá» véleményemnek mikénti értelmezését.

Hogy pedig a képzőművészetekhez nem ért, a mellett bizonyít az, hogy a tulajdonképeni bírálathoz ellenvéleménye által egy szóval sem járult, hanem csak azon mellékes eszmék fejtegetéseivel foglalkozott, hogy a remekmű csak idővel lesz-e azzá vagy nem.

Hisz Taine idézete mindenki előtt oly világos, hogy nem szorúl «—ő» úr fejtegetéseire. Amit «—ő» úr felfedezett ezen idézetemben, én annak már az első közleményemben kifejezést adtam; csakhogy arról vagy nem akar tudomást venni, vagy nem értette meg.

És így «—ő» úr nem tudom mi alapon állítja, hogy én Tainet meg nem értettem? Ily föltevés velem szemben, valóban felületességre és elbizakodottságra vall.

Legyen bár «—ő» úr még oly szellemes, és legyen még nagyobb tehetsége a gáncsolódásra, mégsem volna képes kimutatni azt, hogy én a «remekmű csak idővel lesz azzá» állításomat nem ugyanazon értelemben közöltem, mint azt Taine idézetéből is eléggé világosan olvashatjuk.

Azt hiszem, a józan ész érthetően meggyőződhetik az első közleményem ezen soraiból, hogy mi egy újabb alkotásról mondhatjuk, hogy «remekmű»:

Mi, mint a jelenkor gyermekei, a remekműről alkotott fogalmainkhoz mértten meghatározhatjuk Munkácsy képének ideiglenes műbecsét, valamint azt is, hogy helyet foglalhat-e a remekművek között.

Tehát hol van itt kizárva a sorokból, hogy Munkácsy képe a jelenkorunkban nem lehetne remekmű?

Hogy a jelenkorunkban is mondhatjuk az újabbkori alkotást remekműnek, azt ezen soraim is érthetővé tették:

Mi egy újabbkori alkotásra csakis saját vérmérsékünk, korunk ízlése és műveltsége, általában a jelenkorhoz való viszonyaink alapján mondhatjuk, hogy «remekmű».

S azt hiszem, Taine helyes értelmezése mellett szölkak ezen soraim is:

A jelenkor termelvényeire nem mondhatjuk, hogy azok minden időre szóló remekművek.

Igy tehát csak arról van szó, hogy, nem minden időre nézve mondhatjuk, hogy «remekmű». A jelenkor termelvényeire nézve, a sorok szerint nincs kizárva a «remekmű» kifejezés használhatása.

S mégis, van elég bátorsága «—ő» úrnak azt írni, hogy «Castor ur nem értette meg a tanításokat, melyeket olvasott. Tud mindenfélét, de csak szölkak tud, nem tud értelmet.»

Ezen sorok szerint azt hiszem «—ő» úr engemet a saját egyéniségének egy-sége szerint akart jellemezni. Pedig akkor nagyon tévedt; mert ha valaki, úgy az csak «—ő» úr lehet, ki az ecsetet is csak leírás után ismervén, frázisok alapján akar műbíró lenni: akkor pedig nagyon sokban különbözünk egymástól.

Igazolta-e «—ő» úr csak egy szavával is, hogy ért a képzőművészeti bírálatokhoz? Eppen nem. Midőn elősoroltam a Munkácsy-kép hibáinak sokaságát, megkísérté-e ezek ellenkezőjét bizonyítani? Csupán a momentummal tett kísérletet, de az is cserben hagyta; a többire nézve pedig nem érzett elegendő erőt. Az általam elősorolt hibákra nézve — járatlan-ságát elpalástolandó — csupán annyit mondott, hogy ezen véleményemen úgy sem változtathat. Igaza van, mert néze-teimen sem más, de legkevésbé «—ő» úr nem változtathat.

Ha pedig ezen irányban «—ő» úr nem képes ellenvéleménynyel élni, úgy mi célja volt a polemijával? Csupán az, hogy kimutassa, hogy Munkácsy képe a jelen korunkban is lehetne remekmű? Ez nagyon naiv polemia. S ha «—ő» úr azt nem igyekezik bebizonyítani, hogy ezen festmény ment a nagyobb hibáktól, úgy azt sem bizonyíthatja addig, hogy remekmű-e az vagy nem.

Egy szakavatott műbíró bizonyára más irányban fogta volna föl a polemiját; azonban azt «—ő» úrtól nem várhatjuk, mert hisz nincs arra hivatva.

Mindaddig tehát, a míg «—ő» ur a Munkácsy képéről felsorolt hibáknak védelme által be nem mutatja műbirói képességét, addig én, vele szemben mint laikussal, a polemikát befejeztem tekintem. Szóljon «—ő» ur a Munkácsy képéről végre! a múlt-jelen-jövőre vonatkozó frázisokat remélhetőleg már kimerítette. Így aztán várom «—ő»-t.

CASTOR.

A BÉCSI MŰEGYLETBŐL.

MIELŐTT PAYER Gyula munkáját a műcsarnokban megnéztük, azt hittük, hogy az a Payer, aki alig 3 éve, dilettáns munkát talál fel a közönségnek. Csalódtunk! Payer remek munkával lépett a közönség elé első nagyobb kísérletével.

Csalódtunk várakozásunkban a műegylettel szemben is; mert azt hittük, hogy ha a műegylet katalogusa Piloty, Makart, Canon, Defregger, Max Gabriel neveit tartalmazza, akkor a műegyletben valódi műkincsek lesznek felhalmozva. A csalódás most már mindkét helyen bekövetkezett, csak hogy amily kellemes volt a csalódás a művészcsarnokban, époly kellemetlen volt az a műegyletben.

A legelső, szembeötölő kép Piloty munkája. Címe «*A keresetény martyrnö.*» A cím és a tárgy magában véve már triviálissá vált régóta, de ez maga még nem degustálhatta előre a kritikust; mert oly nagy művésztől, mint Piloty, fel lehet tenni, hogy ha már elcsépezt témát választ is munkája tárgyául, témájának oly kifejezést fog adni, mely munkájának új, eredeti színt kölcsönöz. Nem mondhatni, hogy az új munka nem sikerült a mesternek; de tiszta lelkiismerettel lehet állítani, hogy a képből sehogysémit lehet kiokosodni; nem tudjuk, mit akar a mester? — Gyönyörű fiatal leány halva fekszik vörös ponyván; kezei össze vannak kötve, birái a háttérben tűnnek el, míg ezek egyike mellette áll s hideg, szigort kifejező tekintetét az élettelen leánykának még a halálban is gyönyörű arcára függeszti. A háttérben balra egy kis mécs terjeszt kísérteties fényt, míg a hulla mellett a földön egy kis kettő tört fakereszt fekszik. A leányka halavány arcát még plasztikusabbá teszi az ezt övedző pompás fekete hajzat; maga az alak s a kép minden részlete a lehető leglelkiismeretesebben van megfestve, mint kép, — plasztikája hatalmas, a rajz könnyed s a festék szerencsésen van megválasztva.

A leány ruháján és a földön látható vérfoltok vannak hivatva a nézőben a tragikai érzést felkelteni. Csak hogy épen a halálban dolgában homályban van a kép. Pedig ha a festő a közönség részvétét czélozta felcsigázni, — akkor észrevehetővé kellett volna azt is tenni, hogy az a szerencsétlen leány, ki eszme mellett küzdve az eszméért bukott el, — *minő halállal mult ki?* Nem kell azt commentálni, hogy a halál neme nagy befolyással bír a közönség lelki állapotára, — s minél kínosabb a halál, annál nagyobb a részvét, és annál nagyobb a martyrium. — Ha a képen látható leányka az arenában mult ki, — mint azt a catalogus megjegyzi — akkor valószínű, hogy

vadállat tépte szét. Ez pedig nem képezhető, mert a símán és rendezetten festett ruhán a rongynak vagy szakadásnak még csak a legkisebb nyoma sem látható, — épuget amint nem látható sehohsem a seb, amelyből a vér folyt, Az első kérdés az, hogy honnét jutott oda az a vér? — Hol az a seb, amelyből kifolyt, — s hol mutatkozik a testen a marczangolásnak, vagy valamely gyilkos eszköznek a nyoma? — Az a kötél, mely a magasból függ alá, csakis akasztásra következtethetne; de ez sem tehető fel és pedig azért, mert a nyakon a kötélnak semmi nyoma sincs és mert az akasztott ember nem vérzik.

Egy gyönyörűen képzelt és festett kép — nem! egy talány fekszik előttünk, — melynek alkotója egy Piloty, s melynek megoldója a mesteren kívül aligha lesz valaki. — Nem elég csupán a halál okát tudatni a közönséggel, kell hogy a halál neme is minden kétséget kizáró tisztasággal állíttassék elénk. Hogy erre Piloty nem gondolt, azt csak azért hisszük el; mert ténynyel állunk szemben, mely hogy létezik egyrésztől nagyon csudáljuk, másrésztől őszintén sajnáljuk!

Makart munkái közül a «*Bacchus család*» skizze a díszmenethez és «*Az ékszerszekerény előtt*» című képek voltak kiállítva, melyek már eléggé ismeretesek. «*A Bacchus család*» megtekintve újabb meggyőződéstünk, hogy Makart képei csakugyan nem lesznek tartósak. A festék sok helyen szétrepesztett, lehullott, itt-ott már csak a pusztá vészon látszik. A nemzetközi kiállításban bemutatott «*Sarah Bernhardt*»-jának is a skizze van itt és a mester nem szenvedett volna fiascót, ha szorosan e gyönyörű skizzehez ragaszkodott volna a kivitelben. Így azután kénytelen volt a nagyban kivitt képet elvinni a tárlatból.

Max Gabriel női tanulmányfői tagadhatlanul csinosak; de jóval hátrább állanak a művész többi munkái mögött. Nem leljük fel bennük azt az erőt, a határozottságot és a consequentiát, melyet nála megszoktunk. Defregger egy kitűnően sikerült női tanulmányfővel gazdagította a kiállítást, s ha mégsem nyerte meg egészen sympathiánkat, oka tehát az lehet, merf Defregger eredeti, zamatos és egészséges tirolai alkotásaiban szoktuk bámulni, melyek tárgyait az egyszerű népeletről merítik — s most egy félig saloniás, tehát eddig nem kultivált irányban mutatta be kiváló tehetségét. Jobb szerettök volna azonban őt is a saját terén mozogni látni!

A fiatalabb nemzedék e kiállításon sokban tett ki magáért mint a korosabb. Greguss Imre két aquarellet mutat be, melyek mindegyike tengeri jelenetet ábrázol. A meglehetősen könnyedséggel festett munkák a művész szép tehetsége mellett tanuskodnak. Fesztli Árpád «*Inválidus-a*» egy padon ülő rokkantot ábrázol, ki kezében írást tartogat. Rábámúl az írásra és a szemlélő könnyen kitalálhatja az öreg bajját. A szívhez és lélekhez szóló kép, tele egészséggel és igazsággal.

A tájképfestészet valódi remekei közé lehet számítani Böhm E.-nek svájci és tirolai képeit. A két képen az előadás tisztasága, a lelkiismeres kidolgozás, az anyag

gondos felhasználása pompásan játszik össze; a képek előkelő eleganciában vannak tartva.

Canon «*Danaë*»-je. Valóban nem tudjuk, vajjon a nagy Canon festett-e ilyen mit sem mondó képet, vagy pedig a kiállító-bizottság tévedt, midőn ilyen képet vett fel a kiállításba? Az az aranyeső dilettánsnak talán még megjárna; de az a fekvő nőalak igazán nem más, mint egy alaktalan hústömeg. Az alaktalan lábak és kezek, a rossz rajz és hanyag festés csakis a közönség elijesztésére szolgálhatnak. Valóban nevetséges ilyesmit nyilvánosan kiállítani!

Nigg Hermann képe Gothe «*Faust*»-jának második részéből mutat be egy jelenetet és pedig *Faustot* és *Helenát* a császár udvaránál. A kép azon jelenetet ábrázolja, midőn Faust a császár kívánatára az «*anyak*»-tól nyert mysticus kules és háromláb segélyével *Helenát* és *Párist* az egybegyűlt udvar elé idézi. Míg az urak és hölgyek a jelenet megtekintésében vannak elmélkedve és ezt megbeszéli, addig Faust Helenában vágyai és álmai ideálját pillantja meg és tele emésztő bújással nyújtja ki az alak felé karjait. — A tárgy, melyet a festő választott valóban hálás, csak hogy a tárgy véletlenül olyan mesterre akadt, aki feladata fontosságát nem bírta kellőképp felfogni. — Az alakok merevek, az arcok hidegek, kifejezésnélküliek; a szenvedély egészen hiányzik a képből; a rajz meglehetősen hiányos és ami a festéket illeti, a szerzőnek bizony még sokat kell tanulni, hogy ezt czélszerűen tudja alkalmazni. A kép azon benyomást gyakorolja a szemlélőre, mint mikor mechanizmus segélyével mutatnak «*mozgó*» alakokat és mihelyt a mechanizmust megállítják, az alakok különféle merev pozícióban maradnak.

Makart munkáit kivéve a kiállítás legkitűnőbb képe «*Ahasver*» *Király* Józseftől. A vihar által üldözött aggastyán szikiák között törtet előre, küzdve az elemekkel. Kétségbeesett tekintet vett visszafelé, míg a szél hosszú ősz szakállát tépi. Ez az egyedüli új kép a kiállításban, mely tele van lendülettel, — az egész egy megkapó jelenet, kitűnő rajzzal, pompás színekkel nagyszerű kompozícióval.

Végül a kiállítás rendezéséről, azaz rendezetlenségéről is néhány szót.

Alig láthatunk valaha ilyen rendetlenül összeállított kiállítást, s valóban fáradni kellett, míg az egyik vagy másik képet meglehetősen találni. A catalogus Makartnak egy ifjúkori munkáját, egy arcképskizzet, továbbá Spányi Béla «*Fát szedő nő*» című munkáját is tartalmazza, — de mi e képeket másfél órai keresés dacára sem bírtuk megtalálni. De ez nem is csoda, mert ha a képeket nem a sorszám szerint, hanem összezavarva állítják fel, — akkor a különféle termekben hiában keresgél az ember.

A műegyletnek ezen kiállítása sem volt sokkal jobb az elsőnél, a tavaszi kiállításnál. Ez pedig rossz omen az egyletre nézve. Jobb volna, ha az évadban kevesebb kiállítást rendezne és a képek változtatásában óvatosabb lenne.

NYÁRI SÁNDOR.

Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság nyomása.

„HARMONIA”

zongoratermében (váci-utca 3.) alábbi bécsi zongoragyárosok gyártmányai raktáron találhatók:

J. Heitzmann és fia

cs. kir. udvari zongoragyáros.
Elsőrangú gyár, mely különösen arról nevezetes, hogy a legtartósabb hangszereket készíti. Zongorái az egész világon elvannak terjedve. S mindenütt egyaránt kelendőségnek és kedveltségnek örvendenek. Birja a legmagasabb kitüntetések.

Zongorahangoló lakcíme

megtudható a „Harmonia” zeneműkereskedésben.

F. WOLLEK

Olcsó közép minőségű tetszetős zongorák.

HERBAR

világhírű zongorái.

Ezen hangszerek a zongoragyártás remekei közé tartoznak. Tartósságra utólérhetetlenek, ezen tulajdonságnak köszönheti a gyár nagy hírnevét.

Kaphatók:

Salon Stuez, diófa fekete

kereszt-hurozott és egyszerű.

Schmidt Ferencz

Bösendorfer tanítványa.
Jó minőségű tartós zongorák:
Rövid salon, diófaból fekete
Arjegyzele küldetile díj nélkül.

Wessely Márton

zongoragyáros.

Különös specialitás az úgynevezett „Diminutiv” zongora, legkisebb alak s mégis erős, tömör hang. Bármilyen kicsi szobában is elfér. Az egész zongora 1 1/2 méter. Különféle érmek.

Hamburger Károly

bécsi zongoragyáros, készít kitünő zongorákat, melyek a „Harmonia” zongorateremben folyton készletben tartatnak és jutányos áron kaphatók.

Stahl Ferencz

Kitünő zongorákat készít, melyek nagy kedveltségnek örvendenek.

HESSE L.

nemcsak, hogy szakértelemmel kezeli a hangolást, hanem mint volt zongorakészítő a hangszerek javítását is magára vállalja.

HEITZMANN NÁNDOR

Jó minőségű tartós zongorák.
Rövid salon diófaból
„ „ fekete

POKORNY

zongoráit ajánlja a közönség figyelmébe.

Nemcske József

zongorák. Tartós kitünő hangszerek. Különösen ajánlatosak iskolák számára.

Zenetanárok lakcímei.

ZONGORA:

Bartay János, nemzeti zenédei t. váci-u. 10.
Deutsch Willy, bálvány-utca 18.
Drescher Raimund, kerepesi-ut, kerep. udv.
Erney József, nemz. zen. t., kerepesi-ut 24.
Gobbi Henrik, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár. Ferencz-József rakpart 18.
Klinger Sándor, sugár ut 23. III. em. 9. ajtó.
Kont Ilona, damjanich-utca 6.
Koschirz János, sugár-ut 89.
Major J. Gyula, váci-körut 17.
Rausch Károly, nemz. zenédei tan., Hunyady-utca 3.
Schütze Rezső, nemz. zenédei tanár, nag korona-utca 4.
Sipos Antal, magán zeneakadémia tulajdonosa, Kecskeméti-utca „Geist”-ház.
Somogyi Mór, Zrinyi-utca 3. sz. I. em. 19. a.
Vajdaly Béla, nemz. zenédei tanár, külső dob-utca 49.

HARMONIUM és ORGONA.

Erney József, kerepesi-ut 24.
ÉNEK.
Henderson Mary, aranykéz-utca 2. sz.
Igercius Katalin, Lipót-utca 6.
Passy-Cornet Adel, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár asszony, muzeum-körut.
Schmidt József, Lipót-utca 19.
ZENESZERZÉS.
Breisach Izidor, váci-körut 29. III. em. 8.
Erney József, kerepesi-ut 24.
Major J. Gyula, váci-körut 17.
Nicolitsch Sándor, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár, Kazinczy-utca 17.
HEGEDŰ.
Gobbi Alajos, nemz. zen. t., magyar-u. 36.
Kis Péter, nemz. zenédei tanár, Sándor-u. 5.
Mészáros Imre, nemz. zened. tr. tüzoltó-u. 10.
Pettykó Imre, Klauzál-utca 17.

Kisorsolással egybekötött életbiztosítás.

MAGYAR-FRANCZIA

BIZTOSÍTÓ-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.

Befizetett tőke	4.000.000— frt
Ágio-tartalékalap	707.200— „
Rendelkezési és nyereségy-tartalékalap	424.821'03 „
Árfolyamkülönbözeti tartalékalap	80.000— „
Dij-tartalékok	1.049.936'02 „

A díjak jutányosak.

Előforduló káresek gyorsan és pontosan felvétetnek és kifizetnek.

Felvilágosításokkal készséggel szolgálnak az igazgatóság irodahelyiségeiben

BUDAPEST, IV. VÁROSHÁZTÉR 1. SZ.

és nemkülönbben a társaságnak az osztr.-magyar birodalom területén fennálló összes vezér-, fő- és alügynökségei.

Szállítvány-biztosítás.

„Erste Productiv-Genossenschaft der Klaviermacher“

Arany- és más magas érmekkel kitüntetett gyár.

WIEN.

Verschiedene goldene Medaillen und andere hohe Auszeichnungen.

Bécsi zongoragyár Produktiv-szövetkezet

kitünő gyártmányok, melyek minden tekintetben kiállják a versenyt a leghirebb zongorákkal.

KAPHATÓK:

Barna egyszerű hurozott ↓ Fekete egyszerű hurozott
Barna kereszt-hurozott ↑ Fekete kereszt-hurozott

Egyedüli főraktárunk Budapesten (váci-utca 3. szám), a „Harmonia” zongorateremben.

ELSŐ HAZAI ZONGORAGYÁR.

Az országos m. kir. statisztikai hivatal kimutatásai szerint hazánkba évenként körülbelül másfél ezer zongora hozatik be Bécs és a külföld többi hangszertermelő piacairól.

Ezen zongorák ára fejében évenként körülbelül 600,000 forint vándorol ki az országból idegen ipartelepek gyámlolítására és felvirágoztatására.

A bécsi zongora-műipar nagyrészt a magyar pénznek köszöni virágzó állapotát s rohamos fejlődését több mint 200 kisebb-nagyobb gyáros nagyrészt hazánk szükségletének kielégítésére dolgozik.

S miért van ez így?

Mert hazánkban nem létezik jelenleg egyetlen nagyobb gyártelep, mely az óriási szükségletnek csekély arányban is meg tudna felelni.

Mióta a külföldön is hírnévre szert tett „Beregszászy Lajos“-féle jeles magyar zongoragyár beszüntette működését s érdemdús megalapítója visszavonult a magánéletbe, a magyar zongora-műipar továbbfejlődése is megakadt, úgy hogy jelenleg alig 30—40 drb. zongora készül tényleg hazánkban.

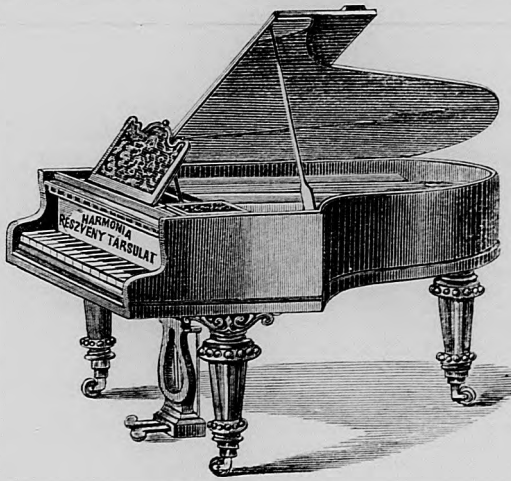
A magyar ipar már nagyrészt felszabadult a külföld nyomasztó befolyása alól s csak egy némelyik ága tengődik még az idegen sorvasztó behatás mellett, ezek közé tartozik a zongora műipar is.

Ezen bajon vélt segíthetni a „Harmonia“ magyar zeneművészek részvénytársulata“ midőn 60,000 frtnyi tőkével az „ELSŐ HAZAI ZONGORAGYÁRT“ megalapítja, mely működését 1884. évi ápril havában megkezdette.

„Az első hazai zongoragyár“ Budapestben Huszár-utca 7. szám alatt fekvő külön e célra berendezett nagyszerű gyárhelyiségekben készíti zongoráit, melyek orsz. nevű szaktekintélyeink bírálata szerint a bécsi zongorákkal teljesen versenyképesek.

A társulat igazgatósága pénzt és fáradságot nem kimélve a legnevesebb gyárakból első rangú munkaerőt szerződtetett, mely szakavatott vezetés alatt évenként 300—400 drb. zongorát képes előállítani.

A gyártmányokra a legjobb minőségű, tartós, kifogástalan anyag fordítatik s a zongorákért teljes garancia vállalattatik.

Szalon stutz-zongora.

Hogy azonban ezen egyetlen nagyobb szerű magyar műipar telep a konkurrenzia terén sikerrel kiállja a versenyt a bécsiekkel és külföldiekkel, — szükséges, hogy a hazafias magyar közönség pártfogásába vegye s akkor évenként százezrek fognak az országban maradni, sőt idővel a keletnek fekvő szomszéd államok is Budapestről hozatván zongora-szükségletüket, százezrek fognak nemzetgazdasági nyereségkép hazánkba befolyjni.

A „Harmonia“ „Első hazai zongoragyár“ zongorái nem csak jobbak, tartósabbak mint a bécsi középárú zongorák, hanem aránylag olcsóbbak is.

A FÖNTEBBI RAJZ SZERINT KÉSZITTETNEK:

Fekete és barna szárnyzongorák (<i>Concert-Flügel</i>)	550 frttól 700 frtig.
„ „ stutz-zongorák (<i>Salon-Stutz</i>)	480 frttól 600 frtig.
„ „ legrövidebb mignon-zongorák 1 $\frac{1}{2}$ méter.	480 frttól 600 frtig.
Rövid zongorák olcsó kiállítással.	360 frttól 450 frtig.

Vidékről jövő megrendelések pontosan és lelkiismeretesen teljesítetnek. Játszott zongorák ujjakkal becsérletnek.

„Az első hazai zongoragyár“ mindennemű javításokra is be van rendezve. Játszott zongorák újra huroztatnak, bőrozottatnak s teljesen használható karba helyeztetnek. Hosszú szárny-zongorák rövid stutz-zongorákká átalakíttatnak.

Az igazgatóság vidékről jövő kérdésekre felelettel s tanácssal szolgál — becsérlés esetén pedig ügynökét az illető helyre saját költségén elküldi.

A társulat zongoratermében azonkívül kaphatók iskola-harmoniumok és hangverseny-harmoniumok.

A „HARMONIA“ RÉSZVÉNYTÁRSULAT
IGAZGATÓSÁGA.